

УДК 343.9

Сергій Сергійович КОВАЛЬОВ,
(Харківський національний університет внутрішніх справ)

КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ НА ҐРУНТІ НЕНАВИСТІ ЯК ОБ'ЄКТ КРИМІНОЛОГІЧНОГО АНАЛІЗУ

Постановка проблеми. Ненависть – одне з найбільш пекучих, морально низьких та, водночас, вельми людських почуттів, відтворення яких закладає підвалини для ворожості, дискримінації, поширенню найбільш негуманних практик, найбільш тяжких злочинів. Це почуття досить важко визначити, послуговуючись формально-юридичним глосарієм; воно не лежить на поверхні наукового аналізу, хоча є цілком доступним для чуттєвого сприйняття: і як агенту продукування ненависті, і як об'єкту її спрямування, пов'язування, себто жертви. Чи не з цієї причини воно є таким важкодоступним для наукових, кримінологічних спроб пояснити її природу, походження, специфіку детермінації, сублімації, розрядки, задоволення? Справді, рано чи пізно пошуки відповідей на питання про те, чим же живиться ворожість натикають на питання фундаментальнішого штибу, про природу добра і зла, про їх визначення, а в умовах Постмодерну – часто й перевизначення (досвід перевизначення зла і морального зламу – від Третього Райху і до сучасного російського фашизму). Тим не менш, відмовитись від подібних спроб ніяк не можна. Слід і надалі намагатись здійснювати науковий пошук, з інших позицій, під інакшим кутом зору, керуючись неоднаковими методологіями, гносеологічними установками, орієнтаціями. Без цієї роботи людство приречене знову і знову повторювати трагічні цикли воєн, вмирання та відродження антилюдських ідеологій, маніпулятивно-пропагандистських систем, що кидають у вир дезінтеграції, ворожості, експансіонізму, як на глобальному, так і на дрібнішому, національному, груповому рівнях.

Принагідно зауважимо, що дослідженням природи кримінальних правопорушень на ґрунті ненависті займалися такі науковці, як А. Б. Блага, Ю. М. Антонян, Є. Ю. Захаров, К. Б. Левченко, О. М. Литвинов, О. А. Мартиненко, Д. О. Назаренко, Ю. В. Орлов, В. І. Поклад, Н. О. Прібиткова та інші. Водночас, кожен з дослідників репрезентував власний, предметно та телеологічно

специфікований підхід, результатом реалізації якого ставало представлення наукового розуміння не кримінальних правопорушень на ґрунті ненависті як таких, а радше окремих їх категорій. Існує потреба у формуванні загального кримінологічної концепції кримінальних правопорушень на ґрунті ненависті та протидії їм.

Метою цієї статті є визначення поняття, кримінологічних ознак та юридичних меж категорії «кримінальні правопорушення на ґрунті ненависті».

Виклад основного матеріалу. Зауважимо, що кримінальні правопорушення на ґрунті ненависті для вітчизняної правової системи все ще залишається категорією доктринальною, дефінітивно не визначеною на законодавчому рівні. Водночас наявні нормативно-правові, стратегічно-управлінські документи формують таке собі правове підґрунтя, позначають соціально-правовий запит, обрамляють присутність цього феномену і відповідного поняття у вітчизняній правовій дійсності, зокрема у тому її сегменті, що формує засади протидії дискримінації.

Так Розділ 1 Національної стратегії у сфері прав людини (Указ Президента України від 24.03.2021 року № 119/2021) встановлює, що Стратегія спрямована на об'єднання суспільства з питань щодо розуміння цінностей прав і свобод людини, що забезпечуються та захищаються на основі принципів *рівності та недискримінації*¹. Розділ 4 § 8 «Запобігання та протидія дискримінації» визначає, що стратегічною ціллю реалізації вказаної Стратегії є забезпечення функціонування ефективної система запобігання та протидії дискримінації в Україні.

Проблеми, на вирішення яких спрямований цей стратегічний напрям:

- недосконалість законодавства України у сфері запобігання та протидії дискримінації;
- недостатня узгодженість діяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування у сфері запобігання та протидії дискримінації;
- недосконалість державної політики щодо запобігання та протидії кримінальним правопорушенням, вчиненим з мотивів нетерпимості;
- неефективність наявних правових механізмів запобігання та протидії дискримінації, притягнення до відповідальності за дискримінацію;
- неефективність інформаційно-просвітницької роботи для подолання упередженості та нетерпимості в суспільстві².

Про необхідність докладати максимальні зусилля для протидії конкретним кримінальним проявам дискримінації (расизму та ксенофобії тощо) йдеться у Рамковому рішенні Європейського Союзу (далі – ЄС) про злочини на ґрунті расизму і ксенофобії 2008/913/JHA від 28.11.2008 р. та Директиві ЄС про жертв злочинів. Ці нормативні акти стосуються всіх країн,

¹ Про Національну стратегію у сфері прав людини : Указ Президента України від 24.03.2021 р. № 119/2021. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/1192021-37537>.

² Там само.

які є членами ЄС або прагнуть набути таке членство. Зазначене Рамкове рішення від 2008 р. прагне спільної кримінально-правової позиції щодо злочинів на ґрунті ненависті, включно із суворішим покаранням в разі вчинення злочину через упередження. Загалом об'єднана Європа, з огляду на свою історію, займає позицію щодо позитивних зобов'язань пам'ятати, бути пильною, та протидіяти зростанню расизму, расової та гендерної дискримінації, сексизму, гомофобії, трансфобії, ксенофобії, антисемітизму, ісламофобії, ромофобії та нетерпимості, геноциду, злочинам проти людяності або воєнним злочинам, публічному запереченню, тривіалізації, виправданню або толеруванню таких злочинів¹.

Про злочини ненависті згадується у проєкті Закону про внесення змін до Кримінального кодексу України (щодо протидії злочинам на ґрунті ненависті за ознаками сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності), який, щоправда, так і не був прийнятий.

Європейський суд з прав людини у своїх рішеннях неодноразово наголошував на тому, що держави мають позитивні зобов'язання ретельно розслідувати можливі расові чинники мотивації злочинів.

Так, наприклад, у рішенні по справі «*Шечич проти Хорватії*» (2007 р.) ЄСПЛ вказав такі: «... Державні органи мають додатковий обов'язок вживати всіх розумних заходів для викриття будь-яких расистських мотивів і встановлення того, чи ненависть або упередження на ґрунті етнічного походження зіграли чи не зіграли певну роль у подіях. Невиконання цього і ставлення до насильства і жорстокості, спричинених міркуваннями раси, яке не відрізняється від ставлення до злочинів, котрі не мають расистських складових, означало б свідоме ігнорування особливого характеру діянь, котрі є найбільш руйнівними для основоположних прав людини»². Для того, щоб ефективно розслідувати злочини на ґрунті ненависті та збирати відповідну інформацію, поліція має бути у змозі виокремлювати злочини на ґрунті ненависті; важливими засобами виконання цього завдання служать показники наявності упереджень. При допиті правопорушників неодмінно треба досліджувати їхні мотиви: багато злочинців відкрито визнають свою мотивацію, бо вважають власну поведінку виправданою і схвалюваною іншими членами своєї спільноти³.

«*Ангелова та Ілієв проти Болгарії*» (2007 р.). У 1996 р. пан Ангел Ілієв помер внаслідок побиття групою підлітків і отримання ножових поранень. Нападники були заарештовані протягом декількох годин; вони визнали, що шукали осіб ромської національності, щоби напасти на них, і висловили свою ненависть до ромів та інших меншин. П'ятьом нападникам були пред'явлені обвинувачення в «хуліганських діях, вчинених з особливим цинізмом і

¹ Загальнополітична рекомендація ЄКРН № 15 від 08.12.2015 р. : протидія мові ворожнечі / Європейська комісія проти расизму та нетерпимості. URL: <https://rm.coe.int/ecri-general-policy-recommendation-no-15-on-hate-speech-ukrainian-tran/1680a11674>.

² Викриття мотивів упередженості в злочинах: підбірка справ Європейського суду з прав людини / Агенція Європейського Союзу з питань основоположних прав. URL: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2018-unmasking-bias-motives-paper_ukr.pdf.

³ Там само.

нахабністю», але впродовж дев'яти років нічого більше не робилося для притягнення їх до відповідальності. Європейський Суд з прав людини постановив, що Болгарія порушила свої зобов'язання згідно з ЄКПЛ і що бездіяльність стосовно належного доведення справи до суду, за повного усвідомлення расистських мотивів тих, хто порушив закон, була «повністю неприпустимою»¹.

Зазвичай під злочинами (кримінальними правопорушеннями) на ґрунті ненависті у країнах ЄС розуміють спричинені упередженим ставленням злочини, при яких нападник атакує жертву через її (жертви) приналежність до певної соціальної групи або раси. У більшості випадках відсутній будь-який попередній зв'язок між нападником та потерпілим, а жертву випадково атакують лише через її ймовірну приналежність до конкретної групи меншин за такими ознаками: статеві і етнічна приналежність, неповносправність, мова, національність, зовнішність, релігія, гендерна ідентичність чи сексуальна орієнтація. Найпоширенішими формами атак є: фізичний напад, пошкодження майна, булінг, домагання, словесні образи, образливі графіті або листи. В Україні найчастіше жертвами таких злочинів є роми, мусульмани, євреї, свідки Єгови та представники ЛГБТ-спільноти². Водночас такий підхід не виявляє глибинної сутності цього різновиду кримінальних практик й вимагає подальшого дослідження.

У цьому зв'язку зауважимо, що ненависницькі кримінальні правопорушення більше, мабуть, ніж будь-які інші злочини виражаються через особливі екзистенції, є суть переживання інтенсивних психоемоційних станів відчуження, заперечення цінності, значущості опонента за його ідентичнісними (індивідуальними чи груповими) ознаками. Ненависть завжди справжня, її не можна імітувати. Вона або є, або її немає. Саме тому й кримінальні правопорушення на ґрунті ненависті є глибоко особистісними феноменами та по суті виражають акти опозиційного існування суб'єкта. На фоні інакшого, через заперечення, елімінацію цього інакшого, символічне та фізичне домінування над ним, через утвердження зверхності, мегалотимності проявляється саме існування. Це по-особливому резонуючий модус існування, людської екзистенції.

В цьому контексті слухними видаються міркування Ю. В. Орлова, які окрім загальнотеоретичного значення для розвитку науки кримінології, мають й специфічне, саме в розрізі предмету нашого дослідження. Так, вчений доводить, що часопросторова (соціальний час) концепція існування охоплює щонайменше (якщо не виходити за межі академічної науки та філософії) тривимірний конгломерат зародження, буття і проявлення кримінальної активності, до якого має бути звернений кримінологічний аналіз, а саме: 1) онтологія як матеріалізована слідова картина духовного

¹ Там само.

² Злочини на ґрунті ненависті: головний біль українських та шведських правоохоронців / EUAM Ukraine. URL: <https://www.euam-ukraine.eu/ua/news/opinion/hate-crime-a-headache-for-law-enforcement-in-ukraine-and-sweden-alike/>.

життя, природи; 2) метафізика *cogito*; 3) метафізика *affectio*. Наголосимо, що ці виміри відокремлюються лише умовно, становлячи нерозривне середовище існування, існування як таке. Типовим прикладом може слугувати дискурсивно-символічний простір; мова (дім буття – М. Хайдеггер) зачіпає кожен з цих вимірів, детемінуючи перцепцію, мислення, емоції, реакції, вмонтована у всі стадії криміногенези; не будучи змістовно елементом *affectio* мовні подразники зумовлюють його інтенсивність. Показовою є семантична спайка «злочини [на ґрунті] ненависті» (*hate crimes*)¹.

Таким чином, кримінальні правопорушення на ґрунті ненависті є складно утвореними екзистенціями, а тому цілком природно характеризуються розлогим мотиваційним комплексом, в який, як прийнято вважати, вплетені фактори соціальної тривожності, страхів, соціальних стереотипів, що зумовлюють упереджене ставлення до різних груп людей. Так, наприклад, Д. О. Назаренко, Н. О. Прібиткова небезпідставно зауважують на тому, що ксенофобію зазвичай розуміють як страх або ненависть до когонебудь або чого-небудь чужого, незнайомого, незвичного; сприйняття чужого як незрозумілого, неосяжного, а тому небезпечного та ворожого; негативну установку, ірраціональний страх і ненависть до чужинців². Так чи інакше, джерелом ксенофобії є страх перед представниками інших груп людей. Ідеологічна обробка цього неусвідомленого почуття призвела до появи расизму – сукупності концепцій, основу яких складають положення про фізичну або психічну нерівноцінність людських рас і вирішальний вплив расових відмінностей на історію та культуру суспільства³.

Також у науковій літературі загалом небезпідставно зазначається, що поширенню ксенофобії сприяють такі психологічні чинники як відчуття незахищеності, вразливості, відсутність можливостей до самореалізації, депресивні стани. Всі ці особистісні стани компенсуються за рахунок переносу негативної енергії із себе на інших⁴. Втім, як правило, далі вчені воліють не розвивати цю слушну думку, обмежуючись лише описаним у загальних рисах інструментальним, функціональним розумінням природи замісної агресії. Водночас поглиблення уявлення про засновки вказаного компенсаторного, замісного механізму, про запит на таке заміщення містить у собі значний евристичний потенціал. Його розкриття може «пролити світло» на природу кримінальних правопорушень на ґрунті ненависті, що є передумовою для ефективного запобігання їх відтворенню.

¹ Литвинов О. М., Орлов Ю. В. Кримінологія «свого» часу: наукові розвідки / О. М. Литвинов, Ю. В. Орлов ; Кримінол. асоц. України. Харків : Право, 2021. С. 242; Орлов Ю. В. Модуси буття злочинності: матриця кримінологіко-екзистенціального аналізу. *Вісник Кримінологічної асоціації України*. 2021. № 1 (24). С. 91.

² Назаренко Д. О. Кримінологічний аналіз та протидія фоновим для злочинності явищам : монографія. Х. : Діа Плюс, 2013. С. 112.

³ Прібиткова Н. О. Характеристика культурно-психологічних факторів поширення расизму та ксенофобії. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2017. № 3 (78). С. 82.

⁴ Там само. С. 83.

Принагідно зауважимо, що фундуючим началом тривожності й запиту на заміщення агресії є, на нашу думку, ресентимент. Вперше, як відомо, ресентимент згадується у працях Ф. Ніцше та А. Шопенгауера. Мислителі пов'язували цей феномен з особливим станом душі – безсилою заздрістю, що витікає з рабського, підданого статусу. У сучасних дослідженнях ресентимент був підданий більш розлогому аналізу, в результаті якого він визначається як довготривала психічна установка, що є не стільки результатом повторюваних зовнішніх впливів, скільки наслідком систематичного витіснення самої можливості виходу (розрядки) «душевних порухів» й афектів (жага й імпульс помсти, ненависть, злоба, заздрість, ворожість, підступність). Це – депресивне переживання, яке неодмінно будується на внутрішньо ізольованому почутті власного безсилля. Саме надзвичайне напруження між імпульсом помсти, ненависті, заздрості та їх проявами, з одного боку, й безсиллям, з іншого, призводить до тієї критичної точки, коли ці афекти приймають «форму ресентименту»¹.

Втім, складно погодитись із безапеляційним, імперативним поєднанням ресентименту зі станами депресії. Як засвідчує аналіз розгортання ресентиментарних політик і практик, вони часто-густо здійснені до максимально невротичної установки, інколи до рівня істерії, що сполучається як зі станами фрустрації, такі афективними переживаннями ейфорії. Тому більш виваженим нам видається розуміння ресентименту, запропоноване професором Ю. В. Орловим, відповідно до позиції якого ресентимент є соціально-психологічним феноменом, який полягає у генерації, підтриманні наративів і дискурсу ідентичності у повністю або частково сфальсифікованих умовах протистояння загрозам існування групи, що супроводжується агресивними практиками опозиційно-консолідуючого значення. Політика ресентименту – кероване та аморальне використання почуття страху перед штучно створюваними та/або інтерпретованими загрозами соціальної смерті групи (заборона використання рідної мови, відправлення релігійних обрядів, вигнання з території і т.п.)².

Відтак, і кримінальні правопорушення на ґрунті ненависті часто є результатом цілком прагматичної політики стимулювання ресентименту. Ресентиментом же, підкреслимо, є емоційно-екзистенційний стан, в якому увага, воля фокусуються, згущуються на підставі депривації потреб у визнанні домінантного становища (платонівська мегалотимія). Останнє часто пов'язується з попередньою травматизацією, жертовністю і, на цій підставі, формується негативно-дискримінаційна претензійність. Звідси й випливає ненависть до представників умовно опозиційної групи. Критерії опозиційності й маркери генерації ненависті принципового значення не мають та нерідко проростають із соціального міфу. Простори ж соціальної

¹ Горбачова О. В. Ресентимент як пояснювально-концептуальне поняття. Психологічні та педагогічні проблеми професійної освіти та патріотичного виховання персоналу системи МВС України : матеріали наук.-практ. конф. (м. Харків, 8 квіт. 2016 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Х., 2016. С. 189.

² Орлов Ю. В. Ресентимент : шлях від жертовності до злочинності. *Вісник Кримінологічної асоціації України*. 2020. № 1 (22). С. 148.

міфології перенасичені численними конструктами, симулякрами, у контурах якої й оформлюються підстави для ненависті. Саме тому маємо визнати в значній мірі конструктивістську природу кримінальних правопорушень на ґрунті ненависті у тому сенсі, що їх детермінаційний комплекс не має, як правило, онтологічних підстав. Упередження формується переважно (а в більшості випадків – виключно) у текстуально-семантичному просторі, є дискурсивно-символічним за своєю природою. Тому ненависть – це емоція, що ґрунтується на тексті, який функціонально не лише репрезентує контури й зміст дійсності, історії (наративу), а й дезінтегрує спільноту, дегуманізує носіїв інакшості. Тож виправданою є увага до протидії поширенню мови ворожнечі. Але мова ворожнечі (*hate speech*) є лише поверхневим рівнем детермінації кримінальних правопорушень на ґрунті ненависті. Глибинні ж фактори укорінені у надрах дискурсивно-комунікативних, перцептивних культурних й цивілізаційних матриць.

Отже, у **вузькому розумінні** кримінальні правопорушення на ґрунті ненависті – це суспільно небезпечні, кримінально протиправні прояви дискримінації, що виражають нетерпимість, упереджене ставлення до інших людей за ознаками національності, раси, релігійних, політичних поглядів, гендерної приналежності, сексуальної орієнтації чи будь-яких інших рис (індикаторі) індивідуальної або групової ідентичності.

У **широкому розумінні** кримінальні правопорушення на ґрунті ненависті – культурно-психологічний та соціально-правовий феномен, який полягає в екзистенціях ресентиментарної, агресивної несвободи, сублімованої в агресивно-насилені, дискурсивно специфічних соціальних практиках негативного домінування.

Враховуючи викладені розуміння природи кримінальних правопорушень на ґрунті ненависті, цілком зрозумілими видаються висновки про те, що їх важко виокремити серед усіх даних, а основна важлива інформація про потреби жертв та докази, які відіграють ключову роль у застосуванні норм стосовно кримінальних правопорушень на ґрунті ненависті, відсутня або «залишається поза увагою» правоохоронних органів¹. Дійсно, спеціальні склади кримінальних правопорушень далеко не завжди застосовуються до відповідних випадків. Крім того, перелік ненависницьких кримінальних правопорушень за їх визначенням виходить за межі спеціальних складів.

Пропонуємо предметна область кримінальних правопорушень на ґрунті ненависті сформувати за рахунок тих двох груп діянь:

І. Традиційні кримінальні правопорушення на ґрунті ненависті:

- чимало кримінальних правопорушень, передбачених ст. 296 КК України, особлива зухвалість яких спирається на прагнення домінування

¹ Система збору даних про злочини на ґрунті ненависті, мову ворожнечі та дискримінацію в Україні: рекомендації щодо вдосконалення та застосування спільного підходу та ситуаційний аналіз / Проект Ради Європи «Посилення доступу до правосуддя через несудові механізми правового захисту для жертв дискримінації, злочинів на ґрунті ненависті та мови ворожнечі в країнах Східного партнерства». Вересень 2020. URL: file:///C:/Users/orlov/Downloads/FINAL%20data%20collection%20report%20Ukraine_UA.docx.pdf.

(знущення, приниження) над іншою особою через приналежність останньої до певної соціальної групи, через її групову ідентичність;

- п. 14 ч. 2 ст. 115 КК України – умисне вбивство з мотивів расової, національної чи релігійної нетерпимості;

- ч. 2 ст. 121 КК України – умисне тяжке тілесне ушкодження, вчинене з мотивів расової, національної або релігійної нетерпимості;

- ч. 2 ст. 122 КК України – умисне середньої тяжкості тілесне ушкодження, вчинене з мотивів расової, національної або релігійної нетерпимості;

- ч. 2 ст. 126 КК України – побої або мордування, вчинені з мотивів расової, національної або релігійної нетерпимості;

- ч. 2 ст. 127 КК України – катування, вчинене з мотивів расової, національної або релігійної нетерпимості;

- ч. 2 ст. 129 КК України – погроза вбивством, вчинена з мотивів расової, національної або релігійної нетерпимості;

- ст. 161 КК України – Порушення рівноправності громадян залежно від їх расової, національної, регіональної належності, релігійних переконань, інвалідності та за іншими ознаками (у 2021 р. зареєстровано 95 злочинів цієї категорії).

II. Кримінальні правопорушення на ґрунті ненависті за політичною ознакою:

- вбивства, тілесні ушкодження різного ступеня тяжкості, викрадення, незаконне позбавлення волі, катування, мордування у зв'язку зі світоглядно-політичною позицією, попереднім досвідом участі у відсічі збройній агресії (наприклад катування колишніх учасників АТО, ООС, інших військовослужбовців, а також поліцейських на тимчасово окупованих територіях). В умовах ведення війни такі злочини, як правило, кваліфікуються за ст. 438 КК України, тобто як воєнні злочини;

- ст. 434 КК України – погане поводження з військовополоненими. Виносячи «за дужки» труднощі у розмежуванні ст. ст. 434 та 438 КК України, дискусійність закріплення окремих юридичних ознак, можна стверджувати, що злочин, передбачений ст. 434 КК України репрезентує спеціальний склад воєнного злочину за ознакою його вчинення військовослужбовцем України;

- ст. 436 КК України – пропаганда війни. Не цілком, але значною мірою ці злочини пов'язані із ненавистю та детермінують, поширюють ненависть, що у поєднанні з пропагандою виконує функції легітимізації насильства;

- ч. 1 ст. 111-1 КК України – колабораційна діяльність в частині публічного заперечення громадянином України здійснення збройної агресії проти України, встановлення та утвердження тимчасової окупації частини території України або публічні заклики громадянином України до підтримки рішень та/або дій держави-агресора, збройних формувань та/або окупаційної адміністрації держави-агресора. Знову ж таки: не цілком, але значною мірою детерміновані ненависті та є її проявом;

- ст. 436-2 КК України – виправдовування, визнання правомірною, заперечення збройної агресії Російської Федерації проти України, глорифікація її учасників. За змістом цей склад злочину дуже близький попередньо описаному та в окремій частині конкурує з ним;

- ст. 437 КК України – планування, підготовка, розв'язування та ведення агресивної війни;

- ст. 111-2 КК України – пособництво державі-агресору (якщо війна злочин ненависті, пособництво війні – досить часто тяж виражає дискримінацію);

- ст. 442 КК України – геноцид – явно виражений та найбільш небезпечний злочин ненависті, концентрований до крайнощі танатофільний прояв дискримінації.

III. Кримінальні правопорушення, дотичні до ворожо-політично мотивованих злочинів ненависті:

- ст. 112 КК України – посягання на життя державного чи громадського діяча – в частині тих кримінальних правопорушень, що мотивовані несприйняттям політичних поглядів державного чи громадського діяча.

- ст. 114-1 КК України – перешкоджання законній діяльності Збройних Сил України та інших військових формувань;

- ст. 114-2 КК України – несанкціоноване поширення військово значущої інформації;

Висновки. Підсумовуючи, зауважимо, що кримінальні правопорушення на ґрунті ненависті – це суспільно небезпечні, кримінально протиправні прояви дискримінації, що виражають нетерпимість, упереджене ставлення до інших людей за ознаками національності, раси, релігійних, політичних поглядів, гендерної приналежності, сексуальної орієнтації чи будь-яких інших рис (індикаторі) індивідуальної або групової ідентичності. У розширеному аспекті, у своїй масі вони також можуть розумітися як культурно-психологічний та соціально-правовий феномен, який полягає в екзистенціях ресентиментарної, агресивної несвободи, сублімованої в агресивно-насильницьких, дискурсивно специфічних соціальних практиках негативного домінування. Кримінально-правові межі цього феномену визначені як спеціальними, так і загальними нормами, для яких ознака ненависті, упередженого ставлення, дискримінації може бути явно не зафіксованою, проте впливати із суб'єктивного змісту відповідних діянь. Відтак і політика протидії кримінальним правопорушенням на ґрунті ненависті має враховувати цю обставину, включати до фокусу уваги весь спектр досліджуваних явище, аби забезпечити належну ефективність, повноту кримінально-превентивного впливу.

Serhii S. KOVALYOV,

(Kharkiv National University of Internal Affairs, Kharkov, Ukraine)

HATE CRIMES AS AN OBJECT OF CRIMINOLOGICAL ANALYSIS

The article is devoted to the study of the concept, essence, manifestations and legal signs of criminal offenses motivated by hatred. The opinion is defended that these offenses are socially dangerous, criminally illegal manifestations of discrimination, expressing intolerance, bias towards other people on the basis of nationality, race, religious, political views, gender, sexual orientation or any other features (indicators) of individual or group identity. In an extended aspect, in their mass, they can be understood as a cultural-psychological and socio-legal phenomenon, consisting in the existences of resentmentary, aggressive lack of freedom, sublimated in aggressively violent, discursively specific (hate speech) social practices of negative domination.

Key words: *hatred, intolerance, discrimination, dominance, resentment, criminal offense.*